

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Avdelning 3

Mål nr P 3281-20 Lars Norén m.fl. / Stockholms kommun

Stockholms kommun, nedan kallad kommunen, har förelagts att yttra sig över innehållet i aktbilagor 2-17 och 21-23 i rubricerat mål.

Kommunen konstaterar inledningsvis att mark- och miljödomstolen i slutligt beslut 2020-06-23 avvisat överklagandena från Pia Lange-mar och Patricia Skoog. Beslutet har fått laga kraft. Kommunen be-möter därför inte vad de anfört i målet.

Inställning

Kommunen bestrider överklagandena och yrkar att mark- och miljö-domstolen avslår överklagandena. Beslutet att anta den aktuella de-taljplanen ska fastställas i sin helhet. Det saknas grund för att upp-häva antagandebeslutet i viss del eller ändra på annat sätt.

Skäl till stöd för kommunens inställning

I målet framställs invändningar som rör såväl allmänna som en-skilda intressen. Kommunen konstaterar att klagandena i huvudsak har gjort samma invändningar under planarbetet. Kommunen har beaktat och prövat invändningarna under arbetet med detaljplanen. Kommunens ställningstaganden i planhandlingarna är alltså rele-vanta i nuvarande prövning och kommunen hänvisar därför till och åberopar planhandlingarna samt övriga handlingar och utredningar i planärendet. Härutöver får kommunen tillägga och förtydliga enligt följande.

Detaljplanens syfte och förhållande till översiktsplanen

I kommunens översiktsplan¹ framgår att det råder bostadsbrist i Stockholm. För att förbättra bostadssituationen och klara den beräk-nade fortsatta befolkningsökningen krävs ett omfattande bostads-byggande. Kommunen har i enlighet med 2 § lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar beslutat om mål för bo-stadsförsörjningen. Ett av målen är att skapa förutsättningar för att bygga 140 000 nya bostäder mellan åren 2010 och 2030. Kommu-nens ambition är att förtäta stadsmiljön genom att komplettera med

---

¹ Översiktsplan för Stockholms stad, beslutad av kommunfullmäktige 2018-02-19 § 14

nya bostäder i alla delar av Stockholm. För att möjliggöra en långsiktigt hållbar stadsutveckling med ett minskat bilberoende strävar kommunen efter att planera för ny bebyggelse i kollektivtrafiknära lägen. Den utbyggnad av kollektivtrafiken som beslutats i de s.k. Stockholms- och Sverigeförhandlingarna innebär förutsättningar för fler bostäder inom de delar av kommunen där tillgången till kollektivtrafik förbättras eftersom närhet till spårtrafik är högt eftertraktat hos bostadskonsumenter. För att klara bostadsmålen i den redan relativt tätbebyggda staden behöver marken utnyttjas effektivt. (Se översiktsplanen s. 26, 35, 41 och 45.)

I översiktsplanen finns en redovisning av lokala utvecklingsmöjligheter som är indelad stadsdelsvis. För det nu aktuella området i stadsdelen Årsta framgår att komplettering av bebyggelsen kan prövas inom ramen för befintlig markanvändning med utgångspunkt i kunskap om nuvarande karaktär, kvaliteter och behov. (Se översiktsplanen s. 113 och 155 samt den stadsutvecklingskarta som hör till översiktsplanen.)

Detaljplanen syftar till att möjliggöra ny bostadsbebyggelse, cirka 80 bostäder, i ett kuperat skogsparti längs Tavelstjärnsvägen i stadsdelen Årsta. De byggnader som detaljplanen möjliggör innebär att närområdet, där marken idag i huvudsak används för bostadsändamål, kompletteras med fler bostäder. Den nya bebyggelsen planeras bli en årsring i området, men med utgångspunkt i den kultur- och naturmiljö som karaktäriserar Årsta. Som framgår av planbeskrivningen², se s. 18-19, har planområdet en mycket god tillgänglighet till kollektivtrafik med såväl buss, pendeltåg som tvärbana. I framtiden kommer tillgänglighet till kollektivtrafik i området att bli än bättre, med anledning av den beslutade utbyggnaden av tunnelbanan som berör stadsdelen. Syftet med detaljplanen, i en vidare bemärkelse, är att alltså att tillgodose det angelägna allmänna intresset av en fungerande bostadsförsörjning samtidigt som kommunens strategier för en hållbar stadsutveckling följs.

Rättsliga utgångspunkter

Detaljplanen är upprättad enligt plan- och bygglagen (2010:900), nedan förkortad PBL. Planarbetet påbörjades den 23 november 2017 och har hanterats med standardförfarande.

PBL bygger på principen om decentralisering av beslutsfattandet och ett kommunalt självbestämmande i frågor som bl.a. rör markanvändningen inom kommunen. Således föreskrivs i 1 kap. 2 § PBL

---

² Planbeskrivning, antagandehandling, 2019-11-13.

att det är en kommunal angelägenhet att planlägga mark och vatten, det så kallade kommunala planmonopolet. Kommunen får alltså själv, inom vida ramar, avgöra hur marken ska disponeras samt hur miljön ska utformas inom den egna kommunen. Överprövningen av ett beslut om att anta en detaljplan ska mot denna bakgrund stanna vid en kontroll av om kommunens beslut ryms inom det handlingsutrymme som kommunen har enligt PBL och de krav som kan ställas på beslutsunderlag och beredningsförfarande. Det innebär att om de bestämmelser som den prövande instansen ska ta hänsyn till vid sin bedömning ger kommunerna en stor handlingsfrihet, t.ex. bestämmelserna om allmänna intressen i 2 kap. PBL, kommer de avvägningar som kommunen gör mellan olika samhällsintressen enligt dessa bestämmelser inte bli föremål för överprövning så länge de ryms inom lagstiftningen (se prop. 2009/10:215 s. 88).

Enligt 13 kap. 17 § PBL ska prövningen i mark- och miljödomstolen endast avse frågan om det överklagade beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som klaganden har angett eller som framgår av omständigheterna.

Invändningar från klagandena

Hänsyn till stadsbilden och kulturvärdena

I överklagandena anges att stadsdelen Årsta har kulturhistoriska värden och att detaljplanen strider mot dessa värden. Dessutom hävdas att stadsbilden bryts genom att de nya byggnader som detaljplanen tillåter har en avvikande skala och byggnadsstil. Enligt klagandena strider detaljplanen därför mot kraven på hänsyn till platsens stadsbild och kulturvärden i 2 kap. 6 § PBL. Hänvisning görs till ett yttrande från Stockholms stadsmuseum.

Kommunens bedömning

I planbeskrivningen, se s. 16-17, redovisas att Stockholms stadsmuseum har bedömt att bebyggelsen kring planområdet har ett visst kulturhistoriskt värde. Bebyggelsen på andra sidan Tavelsjövägen ingår i ett bebyggelseområde som anses särskilt värdefullt ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Planområdet ligger utanför detta bebyggelseområde.

Det är riktigt att de byggnader som detaljplanen möjliggör har en placering, storlek och form som delvis avviker från befintlig bebyggelse längs Tavelsjövägen. Det är också riktigt att Stockholms stadsmuseum vid samrådet avstyrkte planförslaget med hänvisning till anpassningskravet i 2 kap. 6 § PBL. Som framgår av granskningsutlåtandet, se s. 11-12, har förslaget bearbetats efter samrådet. Kommunens planmyndighet, vars uppgift är att väga olika intressen

mot varandra i ett planärende, gjorde därefter bl.a. denna bedömning:

Höjdskala och täthet på ny bostadsbebyggelse är en avvägning där bl a anpassning till närmiljön, kopplat till ex. kulturhistoriska värden eller påverkan på grannar, behöver ställas i relation till ett ex. effektivt markutnyttjande, bostadsförsörjning och de olika hållbarhetsperspektiven för att uppnå en god hushållning av mark. Kontoret anser att bebyggelsens skala och dess huvudsakliga volymer är ett balanserat sätt att utföra ett nytt bostadstillägg i området, trots att förslaget gör intrång på naturmarken.

Förslaget har studerats från strategiska platser som ex. Storängsparken. De nya husen har placerats för att bevara de öppna siktlinjerna som befintlig struktur ger mellan parken, gatan och husen på höjden.

Höjdskalen innebär att taken på den högsta delen kommer synas från parken, men terränganpassningen med punkthusen som tydliga uppe på höjden kvarstår. Den lägre delen av de nya husen ligger i samma höjd som lamellhuset vid Tavelsjövägens infart. Den högre delen är en våning högre. Sammantaget bedöms höjdskalen vara lämplig utifrån planens mål och syfte, omgivande höjder, markförhållande och planförslagets utformning.³

Som redovisats ovan i avsnittet Rättsliga utgångspunkter följer av såväl lagstiftning som praxis att kommunen själv, inom vida ramar, får avgöra hur marken ska disponeras samt hur miljön ska utformas i den egna kommunen. Att kommunen har ett betydande handlingsutrymme att tolka hänsynskraven i 2 kap. 6 § PBL när det är fråga om planläggning framgår bl.a. av Mark- och miljööverdomstolens, nedan förkortad MÖD, avgörande den 24 februari 2017 i mål nr P 2764-16. Målet avsåg en detaljplan för ett nytt flerbostadshus i stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm. Planområdet var beläget inom riksintresset för kulturmiljövärden Stockholms innerstad med Djurgården. Domstolen ansåg att det var tydligt att det föreslagna nytillskottet i bebyggelsen skulle komma att avvika från den intilliggande bebyggelsen; främst genom nytillskottets höga exploatering, placering och uppbrutna gestaltning. Utformningen ansågs dock ligga inom ramen för kommunens handlingsutrymme.

Kommunen bedömer att detaljplanen anpassats med hänsyn till områdets kulturvärden och stadsbild. Planen innehåller bestämmelser som reglerar detta, se plankartan och planbeskrivningen s. 21- 27.

---

³ Se granskningsutlåtandet s. 12 (jfr även planbeskrivning s. 36)

Att den nya bebyggelsen i vissa avseenden avviker från den befintliga bebyggelsens karaktär innebär inte att detaljplanen utformats på ett olämpligt sätt. De bedömningar som kommunen gjort i samband med antagandet av detaljplanen ligger väl inom ramen för det handlingsutrymme som PBL ger.

Påverkan på naturvärden

Flera klaganden framför att den bebyggelse som detaljplanen tillåter har negativa effekter på områdets naturvärden.

Kommunens bedömning

Baserat på bl.a. den naturvärdesinventering och spridningsanalys som varit underlag i planprocessen, har kommunen bedömt att planområdets naturvärden främst är knutna till gamla tallar och till att området ligger i ett spridningssamband för barrskogsarter till och från naturreservatet Årstaskogen. Ett genomförande av detaljplanen får en negativ påverkan på de lokala naturvärdena och det ekologiska sambandet. Planområdet bedöms emellertid som mindre viktigt för spridningsmöjligheterna i ett större perspektiv, vilket medför att påverkan på bl.a. naturreservatet har bedömts som relativt liten. Med detaljplanens slutgiltiga utformning finns förutsättningar att bevara delar av naturmarken och några tallar, se planbeskrivningen s. 34-35. Detta har reglerats med planbestämmelser. Kommunen har bedömt att tillräcklig hänsyn tagits till naturvärdena.

Påverkan på boendemiljön

- **Ljusförhållanden (dagsljus, solljus och skuggning)**

Klagandena Sergii Gryshkevych, Nadiia Lazhevskaja och Joakim Norberg, boende på fastigheten Siljan 4, anför att den bebyggelse som detaljplanen medger kommer att försämra dags- och solljusförhållandena i deras bostäder. Deras bostäder ligger i huset med adress Årstavägen 131-133. Den byggnad som planeras närmast Siljan 4 har en sådan placering och storlek att solljuset enligt deras bedömning sannolikt kommer att blockeras i princip året runt. Detta har en negativ påverkan på hälsan och livskvaliteten. Därtill minskar bostädernas marknadsvärde. Utformningen av detaljplanen strider mot Boverkets byggregler som ställer krav på direkt solljus i bostadsrum. Detaljplanen har utformats så att solljuskraven klaras i den nya bebyggelsen på bekostnad av att det direkta solljuset försvinner i deras lägenheter. Detaljplanen kommer att medföra en betydande olägenhet enligt 2 kap. 9 § PBL.

- **Risker/störningar under byggtiden**

Ett par klaganden hänvisar till att planen innebär risker och störningar för de boende i samband med sprängningar.

Kommunens bedömning

- **Ljusförhållanden (dagsljus, solljus och skuggning)**

Enligt 2 kap. 9 § PBL gäller att planläggning av markområden samt lokalisering, placering och utformning av byggnadsverk inte får ske så att den avsedda användningen eller byggnadsverket kan medföra en sådan påverkan på omgivningen som innebär fara för människors hälsa och säkerhet eller en betydande olägenhet på annat sätt. Förhållanden som ska beaktas är exempelvis olägenheter för grannar i form av sämre ljusförhållanden. Vid bedömningen av vad som i det enskilda fallet är att betrakta som en betydande olägenhet måste områdets karaktär och förhållandena på orten beaktas. Med detta menas att toleransnivån måste vara högre i vissa fall. (Se prop. 1985/86:1 s. 483 f., prop. 2009/10:170 s. 168 och 417 samt MÖD:s dom den 28 juni 2017 i mål P 11149-16 med däri angivna rättsfalls hänvisningar.)

MÖD har i flera avgöranden som avser detaljplaner i Stockholm tagit ställning till frågan om betydande olägenhet till följd av kompletteringsbebyggelse. Särskilt bör beaktas domstolens vägledande avgörande MÖD 2017:54. Målet avsåg en detaljplan för del av kvarteret Väktaren i stadsdelen Kungsholmen. Detaljplanen möjliggjorde bl.a. ett nytt gårdshus vars avstånd till en befintlig byggnad som minst uppgick till 15,4 meter. Därutöver tillät detaljplanen att balkonger, loftgångar och burspråk fick skjuta ut högst 1,8 meter från fasadlivet, vilket sammantaget innebar ett minsta avstånd om 13,7 meter. Det nya gårdshuset skulle enligt detaljplanen placeras parallellt med den befintliga byggnaden. I målet anförde klagandena att det nya gårdshuset innebar att flera befintliga enkelsidiga lägenheter skulle få en dagsljusnivå som understeg de allmänna råd som hör till avsnitt 6:322 i Boverkets byggregler, nedan förkortade BBR. MÖD konstaterade att föreskrifterna i BBR gäller vid uppförandet av nya byggnader och att allmänna råd är vägledande men inte är bindande. Enligt MÖD innebar ett underskridande av rekommendationen inte per automatik att olägenheten ska anses vara betydande, utan även detta får under vissa förhållanden tålas. Med hänvisning till det mycket centrala läget i Stockholm bedömde domstolen att de relativt stora olägenheter som detaljplanen medförde trots allt inte var betydande i den mening som avses i 2 kap. 9 § PBL.

Kommunen hänvisar också till MÖD:s avgörande den 25 november 2014 i mål nr P 2394-14. Målet avsåg en detaljplan för kvarteret Klamparen i stadsdelen Kungsholmen. Detaljplanen möjliggjorde en påbyggnad av ett kontorshus på ett avstånd om ca tolv meter från ett befintligt bostadshus. I sina domskäl uttalade MÖD följande:

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att ett genomförande av planen kommer att innebära vissa mycket påtagliga förändringar för de boende i form av ökad skugga och minskat direkt solljus. De som bor längst ner i huset har begränsade ljusförhållanden redan i dag och den planerade påbyggnaden innebär att vissa lågt belägna lägenheter förlorar allt direkt solljus. För dem som bor högt upp i huset kommer genomförandet av planen även att medföra störningar i form av insyn och minskad utsikt. För dem som i dag har fri utsikt åt söder kommer skillnaden i dessa avseenden att vara särskilt stor.

Domstolens bedömning var att boendemiljön också efter ett genomförande av planen skulle bli godtagbar och att planen inte innebar en betydande olägenhet.

Kommunen övergår nu till att beskriva och bedöma de olägenheter som uppstår för klagandena efter ett genomförande av detaljplanen för Siljan 5.

Den befintliga byggnaden inom Siljan 4 (adress Årstavägen 131-133) vänder sin sydvästra långsida mot planområdet. Avståndet uppgår till drygt 23 meter mellan den befintliga byggnadens fasad och fasaden på den planerade byggnad som ligger närmast. Fasaderna är i det närmaste parallella med varandra, se illustration nedan. Detta avstånd mellan i huvudsak parallella byggnader har flera motsvarigheter i omgivningen, se [bilaga 1](#).

Bild 1. Planerad bebyggelse och befintlig byggnad inom fastigheten Siljan 4.

Detaljplanens skuggeffekter redovisas i den solstudie⁴ som tagits fram under planarbetet. Solstudien redovisar den totala skuggningen, dvs. både den skuggning som finns idag och den tillkommande skuggning som följer av en utbyggnad enligt detaljplanen. Av solstudien framgår att den befintliga byggnaden på fastigheten Siljan 4 påverkas av skuggning redan idag. Detta gäller särskilt den sydvästra delen av byggnaden som skuggas av det befintliga höjdpartiet med dess träd och punkthus, se bild nedan.

Skuggning av byggnadens sydvästra fasad den 25 augusti 2020 kl. 18.

Detaljplanens bebyggelse påverkar solljuset inom fastigheten Siljan 4 under eftermiddagen och kvällen. För att tydligare redovisa detaljplanens skuggeffekter för klagandena har kommunen gjort en komplettering av solstudien, se [bilaga 2](#).

Av den kompletterande solstudien framgår att de nya byggnaderna har en skuggpåverkan på Siljan 4 under vissa delar av dygnet. Under sommarsolståndet inträffar skuggeffekter på delar av byggnaden mellan kl. 15.30 till 18.30. Under vår- och höstdagjämning börjar skuggeffekter inträffa på byggnadens nordvästra sida vid kl. 13.30. Skuggeffekterna är som störst mellan cirka kl. 15.30 till cirka 17.00 då stora delar av byggnaden skuggas. Den kompletterande solstudien, bilaga 2, ger alltså vid handen att detaljplanens bebyggelse inte tar bort möjligheten till direkt solljus för lägenheterna i den befintliga byggnaden på Siljan 4 (Årstavägen 131-133).

---

⁴ Solstudie, Besqab, 2019-08-23.

Kommunen bestrider att detaljplanen ”optimerats” för att tillgodose solljus i de nya bostäderna på bekostnad av att solljuset i befintliga bostäder. Som framgår av plankartan är avståndet sinsemellan de nya byggnaderna mindre än avståndet mellan de nya byggnaderna och befintlig bebyggelse på fastigheten Siljan 4.

Kommunen konstaterar att planområdet är centralt beläget i Stockholm. Från planområdet nås Södermalm mycket snabbt med gång och cykel via Nya Årstabron eller med pendeltåg från Årstabergrs station. Området har en relativt tät bebyggelse med flerfamiljshus. Platsen ligger därtill, vilket framgår ovan, kollektivtrafiknära. I översiktsplanens stadsutvecklingskarta anges att kompletteringsbebyggelse kan prövas i området inom ramen för befintlig markanvändning. Eftersom området är tätbebyggt samt ligger centralt och kollektivtrafiknära i Stockholm har de boende haft anledning att räkna med att ett bostadshus uppförs på platsen. Förhållandena på platsen är sådana att toleransnivån vid förändringar i omgivningen måste vara relativt stor. Som framgår ovan är avståndet 23 meter mellan byggnader vanligt förekommande i omgivningen. Kommunen har därför bedömt att boendemiljön också efter ett genomförande av planen blir godtagbar och att planen inte innebär en betydande olägenhet.

I avvägningen mellan allmänna och enskilda intressen ska också beaktas att det finns en rimlig proportion mellan vad det allmänna vinner och den enskilda förlorar vid en förändring. Detaljplanen syftar till att möjliggöra nya bostäder i ett centralt och kollektivtrafiknära läge i enlighet med kommunens bostadsmål och stadsutvecklingsstrategier. Bostadsförsörjningen i Stockholm är ett betydande samhällsintresse. Delar av byggnaden på klagandenas fastighet skuggas redan idag i stor utsträckning, vilket de boende sannolikt känt till vid inflyttning. Olägenheterna för närboende av den tillkommande skuggningen är inte större än vad som är normalt i centrala delar av en tät och växande storstadsregion. Beträffande solljus ger den kompletterande solstudien, bilaga 2, som nämnts vid handen att detaljplanens bebyggelse inte tar bort möjligheten till direkt solljus för lägenheterna i den befintliga byggnaden på fastigheten Siljan 4. Kommunen bestrider således att skuggning från detaljplanens nya bebyggelse som ligger närmast den befintliga byggnaden på Siljan 4 (adress Årstavägen 131-133) blockerar solljus året runt i klagandenas bostäder eller tar bort möjligheten till direkt solljus för dem såsom de anför i målet.

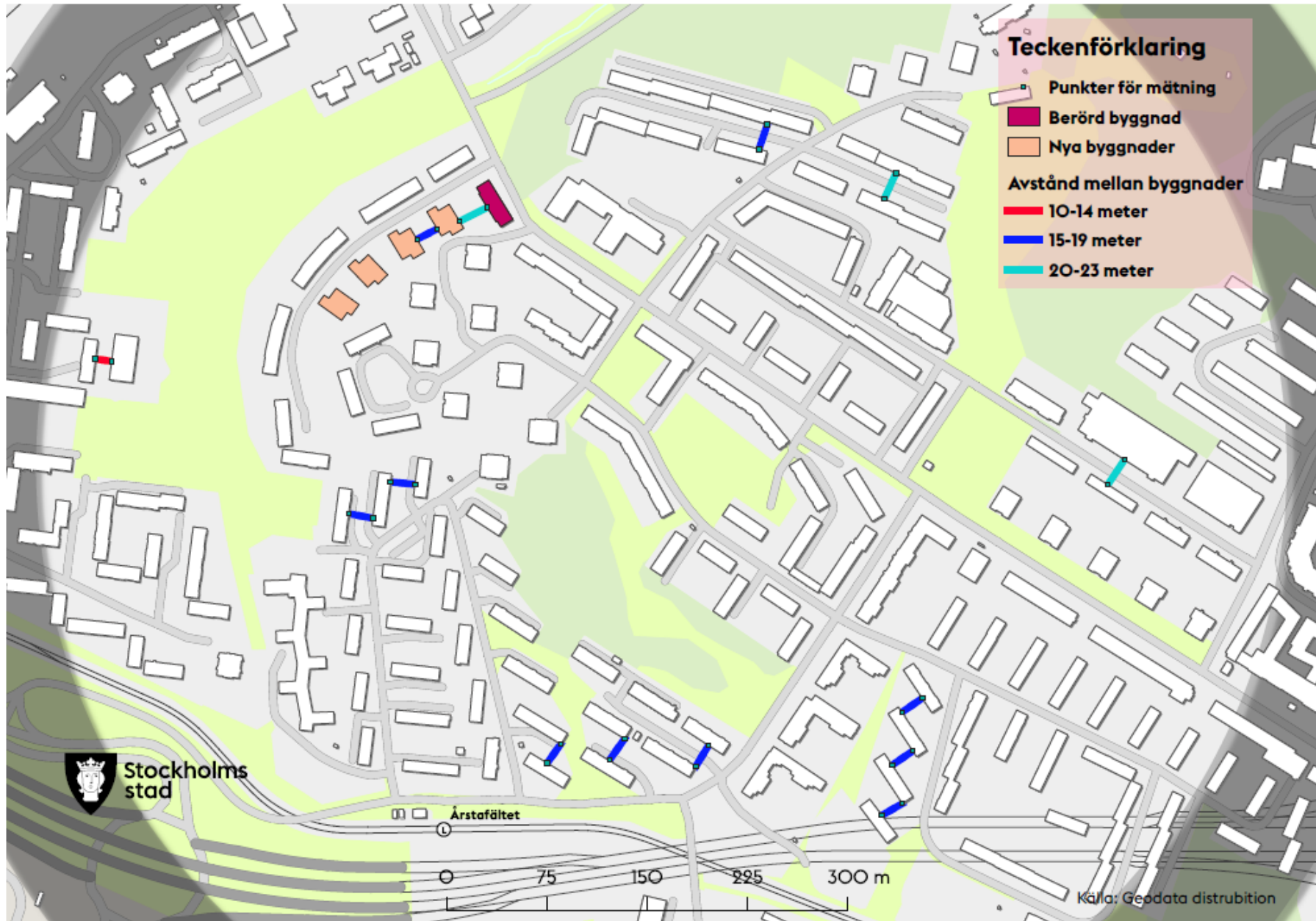
Vad gäller frågan om planen tillåter bebyggelse som är olämplig för de boendes hälsa i form av minskat ljus- och solinsläpp, konstaterar kommunen att länsstyrelsen, som enligt 11 kap. 10 § PBL ska bevaka dessa frågor, inte har tagit upp planen till prövning. Kommunen bedömer inte heller att planen medger en bebyggelse som strider mot det regelverk som gäller i fråga om skyddet för människors hälsa. Skäl att upphäva planen på denna grund finns således inte.

- **Risker/störningar under byggtiden**

Som angetts i planhandlingarna kan byggnads- och markarbetena innebära olika störningar för miljön och människors hälsa. Vissa arbetsmoment, bl.a. sprängning och schaktning kan förväntas leda till störningar för de boende. Sådana störningar styrs dock inte av detaljplanen utan hör till byggverksamheten. I ett senare skede kommer alltså störningar att hanteras av olika aktörer med tillämpning av gällande lagstiftning.

Sammanfattning

Detaljplanen har utformats med syfte att möjliggöra kompletteringsbebyggelse för bostadsändamål i enlighet med strategierna i översiktsplanen. Planen tillgodoser därmed ett väsentligt allmänt intresse. Den bebyggelse som detaljplanen medger ska placeras och utformas med beaktande av karaktären i området, vilket säkerställs genom bestämmelser i planen. Kommunen har gjort korrekta avvägningar mellan de olika intressena och hållit sig inom den handlingsfrihet som följer av det kommunala planmonopolet. Några formella brister i planhandlingarna eller såvitt avser planförfarandet i övrigt föreligger inte. Sammanfattningsvis utgör inte det som klagandena anfört skäl för att upphäva beslutet att anta detaljplanen. Grund för ändring saknas. Inte heller i övrigt föreligger någon omständighet som utgör skäl att upphäva beslutet. Överklagandena ska därför avslås och antagandebeslutet fastställas.

SOMMARSOLSTÅND
20 JUNI

08:30

kl. 09:30

kl. 10:30

kl. 11:30

12:30

kl. 13:30

kl. 14:30

kl. 15:30

16:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.

17:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.

kl. 18:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.

kl. 19:30

VÅR- OCH HÖSTDAGJÄMNING
20 MARS

08:30

kl. 09:30

kl. 10:30

kl. 11:30

12:30

kl. 13:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.

kl. 14:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.

kl. 15:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.

16:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.

17:30

Här faller skugga från ny bebyggelse på Årstavägen 131-133:s fasad. Markerad med rött.